

FAKTORİNG İŞLEMLERİNİN DENETİMİNDE RİSK TANIMLAMASINA YÖNELİK BİR MODEL ÖNERİSİ

(A MODEL RECOMMENDATION FOR RISK IDENTIFICATION IN AUDIT OF FACTORING TRANSACTIONS)

Gürol BALOĞLU*

ÖZ

Faktoring şirketleri, özellikle bankalar üzerinden fon sağlamakta zorlanan işletmeler için, işletme sermayesinin temininde önemli rol oynamaktadırlar. Ülkemizde faktoring şirketlerine ilişkin yasal düzenlemeler iç denetim fonksiyonunu zorunlu kılmamıştır. Bu durum faktoring şirketlerinde iç denetimin yaygınlaşmamasına neden olmuştur. Bununla birlikte, iç denetimin faktoring şirketlerine önemli katma değerler sunabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada, faktoring şirketlerinde faktoring işlemlerine ilişkin bir iç denetim yürütülmesi halinde sağlanabilecek katkılar ve bunların en önemlisi olarak risk envanterinin ne şekilde oluşturulabileceğine ilişkin bir model sunulmaktadır. Bu model oluşturulurken öncelikle faktoring işlemlerinin doğası açıklanarak faktoring işlemlerine ilişkin mevcut yasal düzenlemeler hakkında bilgiler verilmektedir. Faktoring şirketlerinin iç sistemlerine ilişkin literatürden derlenen bilgiler yanı sıra faktoring işlemlerinin denetimi hakkında mevcut durum ortaya konulmakta ve böylelikle de-

netim faaliyetinin hangi alanlarda yoğunlaştırılması ile ne tür riskler üzerinde durulması gerektiği belirlenmeye çalışılmaktadır. Sonuç olarak, gerek faktoring işlemlerine ilişkin düzenleyici kurallardan gerekse faktoring işlemleri ve muhasebesine ilişkin operasyonlardan yola çıkılarak Türkiye'de faaliyet gösteren faktoring şirketlerinin faktoring işlemlerine ilişkin maruz kalabilecekleri riskler bir model çerçevesinde tanımlanmakta, oluşturulan risk envanterinin faktoring şirketlerinde yapılacak etkili bir iç denetim faaliyetinin planlamasına dayanak olarak kullanılabilmesi bunun yanı sıra faktoring şirketlerince risklerin yönetilmesine katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İç Denetim, Faktoring, Risk Tanımlaması.

JEL Kodları: M40, M41, M42

¹ Dr., Denetim Grubu Başkanı, Süzer Grubu, İstanbul, Orcid Id: 0000-0003-1093-2664, gurol@live.com.
Yazı Gönderim Tarihi: 29.7.2021, Yazı Kabul Tarihi: 04.11.2021.

ABSTRACT

Factoring companies play an important role in providing working capital, especially for businesses that have difficulty in obtaining funds through banks. In our country, the legal regulations regarding factoring companies have not made the internal audit function mandatory. This situation caused the internal audit not to become widespread in factoring companies. However, it is thought that internal audit can offer significant added value to factoring companies. In this study, a model is presented regarding the contributions that can be made if an internal audit of factoring transactions is carried out in factoring companies and, most importantly, how a risk inventory can be created. While creating this model, first of all, the nature of factoring transactions is explained and information is given about the current legal regulations regarding factoring transactions. In addition to the information compiled from the literature on the internal systems of factoring

companies, the current situation regarding the audit of factoring transactions is presented, and thus, it is tried to determine in which areas the audit activity should be concentrated and what kind of risks should be emphasized. As a result, the risks that factoring companies operating in Turkey may be exposed to regarding factoring transactions are defined within the framework of a model, based on both the regulatory rules regarding factoring transactions and the operations related to factoring transactions and accounting. In addition to this, it is evaluated that it can contribute to the management of risks by factoring companies.

Keywords: Internal Audit, Factoring, Risk Identification.

JEL Classification: M40, M41, M42

1. GİRİŞ

İşletmeler satış yapabilmek adına piyasa koşulları dahilinde alıcılardan gelen vadeli ödeme şartlarını kabul etmeye, kendi ödemelerini gerçekleştirebilmek ve faaliyetine devam edebilmek için de bu alacaklarını bir an evvel tahsil etmeye mecburdurlar. Türkiye'de işletmelerin pek çoğunun kronik rahatsızlığı, ödemelerin problemsiz bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacak işletme sermayesinin sağlanmasıdır. Faiz oranlarının yüksek seviyelerde seyrettiği ülkelerde bu durumda başvurulabilecek kaynaklar oldukça maliyetli olabilmektedir. İşletme sermayesinin tesisi faaliyetlerin devamı için elzem olduğundan bu konuda kaynak yaratabilecek finansal çözümlere rağbet de yüksektir.

Türkiye'de yerleşik ticari uygulamalarda bankalar işletme sermayesinin tesisinde ilk akla gelen kurumlardır. Ancak bankalarla yürütülen kredi ilişkisi içerisinde bankaların öne sürdüğü teminat ve limit şartları işletmeler açısından tercih edilebilir olmaktan uzaklaşabilmektedir. Bu durumda işletmeler alternatif finansal çözümlere yönelmektedirler. Ticari hayatın içerisinde önemli bir yer tutan kambiyo senetlerine dayalı işletme alacakları fon sağlamada şirketler için önemli bir çözüm sunmaktadır. Bu alacakların va-

desinden önce tahsilini sağlayan kuruluşlardan en önemlisi faktoring şirketleridir. Faktoring şirketleri ülkemizde en çok bilinen bu fonksiyonu dışında dış ticaretin finansmanında da rol oynamaktadır.

Faktoring şirketleri, ekonomik hayatın devamına bu denli katkı sağlarken diğer taraftan da bu alacakların tahsil edilememesi başta olmak üzere çeşitli riskler almaktadır. Bu çalışmada, faktoring şirketlerinin gerçekleştirdikleri işlemlerle, özellikle kredi riski ile bağlantılı olarak aldıkları riskler çerçevesinde iç denetimin önemi ile ilgili değerlendirmede bulunmaktadır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada faktoring şirketlerinde yasa gereği zorunlu olmayan iç denetim faaliyetinin işletmelere çeşitli faydalar sağlayabileceği tezinden hareketle bir faktoring şirketinde faktoring işlemleri üzerine bir denetim çalışması yürütülmesi halinde hangi riskler üzerinde durulabileceği ve ne tip bir güvence hizmeti sunulabileceğine ilişkin bir model ortaya konulması amaçlanmaktadır.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma, faktoring işlemlerine ilişkin literatür taraması ve Türkiye’de faaliyet gösteren faktoring şirketlerinin uygulamalarına ilişkin araştırma yapılması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, faktoring şirketlerinin denetimine ilişkin bir kapsam belirlenerek, bu kapsam dahilinde denetimlerde uygulanabilecek bir ön değerlendirme tablosu hazırlanmıştır. Bu tablonun oluşturulabilmesi için faktoring işlemlerine ilişkin risklerin belirlenmesi/tanımlanması çalışması yürütülmüştür. Risklerin tanımlanmasında yasal ortam, bilanço yapısı, finansal raporlama riskleri ve çalışmanın başında aktarılan faktoring işlemlerinin genel yapısı üzerinden hareket edilmiştir.

1.3. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışma, faktoringle ilgili olmayan diğer mevzuat göz önünde bulundurulmadığından ve faktoring işlemlerinin sorunlu hale gelmesi ve sonrasına ilişkin süreç değerlendirilmediğinden konu sadece sorunlu hale gelmemiş faktoring alacaklarında müşteriye limit tahsisinden alacağın tahsil edilmesine kadarki süreçte risklerin ne şekilde yürütüldüğüne ilişkin denetim testlerinin tasarlanması ile sınırlıdır. Bu doğrultuda yapıları itibarıyla ithalat faktoringi işlemleri de çalışma kapsamına alınmamıştır.

1.4. Çalışmanın Bulgu ve Sonuçları

Çalışmanın bulgu ve sonuçları 3.bölümde faktoring şirketlerinin faktoring işlemleri kapsamında maruz kalabileceği riskler yasal uyum riskleri, bilanço riskleri, finansal raporlama riskleri ve işlemin doğası ile ilişkili kredi riskleri bağlamında ayrı alt başlıklarda tanımlanmakta ve tanımlanan riskler özet bir tabloda sunulmaktadır.

Bunun yanı sıra faktoring işlemleri ile ilgili operasyonel, mevzuatsal ve muhasebesel konularda dikkat edilmesi gereken noktalar bir denetim kapsamı sistemi içinde sunulmakta ve bu şekilde yürütülecek bir denetimin potansiyel faydaları/katma değeri belirtilmektedir.

2. FAKTORİNG İŞLEMLERİ VE DENETİMİ

Bu bölümde öncelikle faktoring işlemlerine ilişkin genel işleyiş açıklanacak sonrasında faktoring işlemlerinin denetimi ülkemiz mevzuatı ve sektör uygulamaları da göz önünde bulundurularak açıklanacaktır. Faktoring işlemlerinin doğasına ilişkin verilen bilgiler üçüncü bölümde faktoring işletmelerinin faktoring işlemleri nedeniyle üstlendikleri riskleri tanımlamada da ön bilgiler içermektedir. Bu bölümün son alt başlığında ulusal ve uluslararası literatürde faktoring şirketlerinin iç sistemlerine ilişkin yürütülen çalışmalar taranmaktadır.

2.1. Genel Hatlarıyla Faktoring

Factoring, finansal kuruluşlardan bir alacakla ilgili tahsilat, finansman ve garanti adı altındaki üç hizmetten en az birinin alınması ile ortaya çıkar. Faktoring işlemini gerçekleştiren bu finansal kuruluş faktoring şirketi ya da faktör olarak adlandırılmaktadır (Parasız, 1990, s. 26).

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası’nın 2018 yılında yaptığı bir çalışmada program dahilindeki 37 ülkeden 26’sında devletler tarafından regüle edilmiş bir faktoring piyasasının bulunduğu ifade edilmektedir. (European Bank for Reconstruction and Development, 2018, s. 3) Bu ülkelerden birisi olan Türkiye’de faktoring ile ilgili düzenleyici ve denetleyici kuruluş Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu, faktoring işlemlerini düzenleyen yasal mevzuat ise 21.11.2012 tarih ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu’dur. Bahsi geçen Kanun metninin Tanımlar başlıklı 3. maddesinde faktoringe ilişkin bir açıklama yer almamakla birlikte, Faktoring Sözleşmesi başlıklı 38. maddesinde şu ifadeler yer verilmektedir:

“Factoring sözleşmesi; mal veya hizmet satışından doğmuş fatura ile tevsik edilen alacaklar ile Kurulca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde tevsik edilebilen mal veya hizmet satışına bağlı doğacak alacakları devir almak suretiyle, faktoring şirketinin müşterisine sağladığı tahsilat, borçlu ve müşteri hesaplarının tutulmasının yanı sıra finansman veya faktoring garantisi fonksiyonlarından herhangi birini ya da tümünü içeren

sözleşmedir.” (6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu, 2012, s. 38).

Tanımdan görülebileceği üzere, faktoring işlemlerinde tahsilat, finansman ve garanti olarak adlandırılan üç fonksiyondan bahsedilebilir. Faktoringde yer alan **tahsilat ya da hizmet fonksiyonu** olarak adlandırılan ilk unsurda müşterinin yerine alacağın vade takibi yapılmakta ve tahsilat gerçekleştirilmektedir. Böylece faktoring şirketi tahsilatın sağlanması için müşterisine operasyonel bir hizmet sunmaktadır. **Finansman fonksiyonu** olarak adlandırılan ikinci fonksiyon ödeme vadesinden önce alacağın iskonto edilerek alıcıya fon sağlanması yoluyla fayda sağlar. Bu durumda faktoring şirketi alacağın vadesinde ödenmemesi nedeniyle anaparanın tahsil edilememesi riski ile karşı karşıya kalmaktadır. **Garanti fonksiyonu** olarak adlandırılan son unsorda satıcı, alıcının edinimini yerine getirmeme riskini üstlenmek istemediğinden bu riski faktör'e devreder (Ekergil & Çağırın, 2014,

s. 218). Garanti fonksiyonunun devreye girmesiyle faktör şirketi alacaklıya borçlunun ödeme yapmaması durumunda bile tahsilat yapmasını sağlayacak garantiyi sunmakta, borcun ödenmemesi durumunda yalnızca borçlu ile muhatap olmaktadır.

Bu fonksiyonlar altında bir işletme eğer likidite yönünden bir problem yaşamıyorsa ya alacaklarını kendisi tahsil etme yoluna gidecek ya da faktoringin tahsilat fonksiyonundan yararlanabilecektir. Eğer alacak kalitesi düşükse bu sefer garanti fonksiyonu devreye girebilecektir. Likidite darlığı yaşayan bir işletme ise borçluluğu düşükse karşılaştırmalı olarak daha düşük maliyetli olan banka finansmanına yönelebilir. Borçluluğu yüksek ve bankalarca fonlanmıyorsa bu durumda likidite sorununu faktoringin finansman fonksiyonuyla karşılamayı tercih edebilir. (Benea & Duma, 2013).

Literatürde, farklı pek çok faktoring tipi tanımı yapılmakla birlikte bu çalışmanın amaçları açısından önem arz eden sınıflamalar aşağıda özetlenmiştir:

Tablo 1. Faktoring Unsurları Açısından Faktoring Tipleri ve Faktoring Maliyetleri

Faktoring Tipi		Faktoringin Fonksiyonları		
Bildirim	Rücu	Tahsilat	Finansman	Garanti
Bildirimli	Rücu Edilebilir (Kabil-i rücu)	Evet	Evet	Hayır
Bildirimsiz	Rücu Edilebilir (Kabil-i rücu)	Hayır	Evet	Hayır
Bildirimli	Rücu Edilemez (Gayri kabil-i rücu)	Evet	Evet	Evet
Maliyet		Komisyon	İskonto Faizi	Komisyon

(Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Bildirimli (açık) faktoringte temlik borçluya ihbar edilir ve faktoring şirketinin borcu tahsile yetkili kılındığı hususunda bilgi sahibi olması sağlanır. **Bildirimsiz (gizli) faktoringte** satıcının alacaklarını devrettiğine yönelik piyasada bir algı oluşması istenmemektedir. Bu nedenle borçluya bir bildirim yapılmaz. Bu durumda tahsilat alacaklı tarafından gerçekleştirilir ve faktoring firmasına ödenir. Faktoring işlemlerinde arada bir kambiyo senedi olmaksızın fatura üzerinden yürütülen işlemler, alacak temlikine ilişkin uygulamalar da dikkate alındığında, çoğunlukla bildirimli olarak gerçekleşir. Kambiyo senedine dayalı

işlemlerde ise, kambiyo senedinin devrine ilişkin ciro ve el değiştirme hükümleri geçerli olduğundan, tahsilat takas sistemi üzerinden gerçekleşecek ve ilave bir bildirim gerek olmayacaktır. Bunun istisnası olarak uygulamada işlemin gerçek bir mal veya hizmet tesliminden kaynaklandığına ve ödemenin belirtilen sürede yapılacağına dair teyit alınmasına veya borçluya ihbarname gönderilmesine yönelik uygulamalara rastlanmaktadır.

Rücu edilebilir (kabil-i rücu) faktoringte borçlu tarafından ödemenin yapılmaması durumunda faktoring

şirketi tahsilat için alacaklıya başvurabilmektedir (Süklüm, 2017, s. 320). **Rücu edilemez (gayri kabil-i rücu) ya da gerçek faktoringte** ise ödemenin yapılamaması riski faktoring şirketindedir (Ataç, 1991, s. 61). Ödemenin gerçekleşmemesi durumunda alacaklı herhangi bir sorumluluk taşımaz.

Geleneksel ya da tam servis faktoring olarak bilinen faktoring tipinde, faktoring işleminin tüm unsurları yer alır (Mert & Baş, 2016, s. 597). Bu nedenle bu tür bir işlem öncesinde faktoring şirketi borçlu için bir kredi limiti tahsis eder (Kocaman, 1991, s. 128). Garanti unsurunun yer almadığı bir faktoring işlemi **görünişte (gerçek olmayan) faktoring** olarak adlandırılır. Türkiye’de uygulanan faktoring işlemleri yapısı itibarıyla ağırlıklı olarak rücu edilebilir olduğundan bunların görünüşte faktoring sınıfına girdiği söylenebilir. Diğer taraftan borcun alacaklıya rücu edilebilmesi faktoring şirketinin, finansman unsuru göz önünde bulundurulduğunda, müşterisi olan alacaklı için de kredilendirme ve istihbarat süreçlerini işleteceği anlamına gelmektedir. Bu nedenle, Türk faktoring şirketleri ticari işlemin borçlu tarafı kadar alacaklı tarafının da kredi değerliliğini dikkate almak durumundadır. Faktoring işlemi finansman fonksiyonunu karşılmasına karşın diğer iki unsuru taşııyorsa **fatura iskontosu** olarak adlandırılır (Özdemir, 2005, s.200). Finansman ve garanti fonksiyonu gören faktoringlerde tahsilat faktoring firması tarafından gerçekleştirilmeyip bir üçüncü tarafa devredildiyse işlem **acente faktoringi** olarak adlandırılmaktadır (Ülgen, 2004, s. 49). Eğer faktoring işleminde bir finansman sağlanmıyorsa –finansman her ne kadar farklı ülke uygulamalarında faktoringin asıl unsurlarından biri olarak sayılmıyorsa da ülkemizde şirketlere işletme sermayesi sağlaması bakımından faktoringin en önemli unsuru olarak görülmektedir– bu işlem **vade faktoringi** olarak tanımlanır (Uyanık, 2015, s. 27).

Factoring işleminin yurtiçinde meydana gelen bir mal veya hizmet teslimi sonucu ortaya çıkması durumunda **yurt içi faktoring** işlemi gerçekleşmiş olur. Böyle bir durumda alacaklı firma faktoring şirketine borçluya kesmiş olduğu faturanın bir nüshasını teslim ederek başvuruda bulunur. Türkiye’deki işlemlerde faturaya çoğunlukla bir kambiyo senedi de eşlik eder. İşlemin

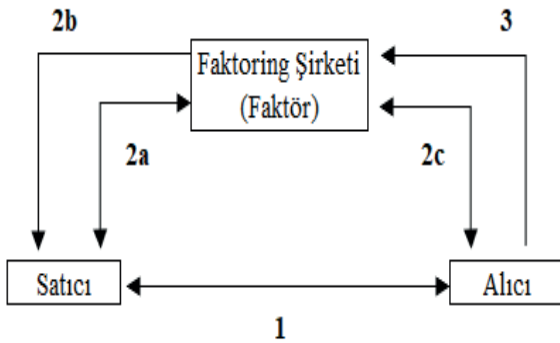
yalnızca fatura üzerinden yapılması durumunda alacağın temlikine, beraberinde bir kambiyo senedi de bulunması durumunda kıymetli evrakın devrine ilişkin hükümler devreye girer. Bu nedenle bir gerçek faktoring işlemine ilişkin düzenlenecek faktoring sözleşmesi alacağın satılması, alacağın temlik ve garanti unsurunu taşıması nedeniyle taahhüt işlemini bünyesinde taşır. Gerçek olmayan faktoring işlemi için düzenlenecek faktoring sözleşmesi ise ödünç sözleşmesi ve alacağın temlik ilişkisi kurar (Demir, 2013, s. 881).

Factoring firması gerekli değerlendirmeyi yaptıktan sonra işlem komisyonunu ve vade üzerinden hesapladığı iskonto faizini düşerek satıcıya ödeme yapar. Bu sırada işlemin mahiyetine göre borçluya da gerekli bildirim yapılır. Faktoring firmasının bu aşamada yaptığı değerlendirme hem borçludan hem de gereği durumunda alacaklıdan bu tutarın tahsil kabiliyetini belirlemeye yöneliktir. Bu amaçla mali tahlil ve istihbarat süreçleri yürütülür. Alternatif olarak iskonto işlemi uygulanmaz ve faiz tahsilatı işlem vadesine bırakılır.

Uygulamada faktoring şirketleri kambiyo senedi üzerinden gerçekleşen faktoring işlemlerinden kaynaklanan çekleri bankalara vererek karşılığında kredi kullanmaktadırlar. Bu nedenle faktoring şirketi bilançosunda aktif ve pasif vade yapıları önem kazanmakta ve faiz riskinin yönetilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Fonlama faiz oranı ile plasman faiz oranı arasında oluşan *spread* takip edilmektedir. Faktoring işlemlerinin kambiyo senedi üzerinden gerçekleşmesi durumunda faktoring şirketlerinin ihraç edeceği borçlanma araçlarının ve sermayenin maliyetinin de önem kazandığı söylenebilir.

Ödeme vadesinde tahsilatın sağlanması durumunda kredi işlemi kapatılır, arta kalan bir tutar olması durumunda satıcıya iade edilir ya da eksik tutar satıcıdan tahsil edilir. Bu durum daha ziyade döviz üzerinden bir alacağın Türk Lirası cinsinden finanse edilmesi durumunda vadede kur farkı oluştuğu halde söz konusu olur.

Şekil 1. Tahsilat ve Finansman Unsuru Taşıyan Yurtiçi İskontolu Faktoringin İşleyişi

Faktoring işleminden önce:

1. Alıcı ve satıcı arasında gerçek bir ticari işlem oluşur.

Faktoring işleminde (vadeden önce):

2a. Satıcı, alacak haklarını faktoring sözleşmesi ile faktöre devreder. Varsa, kambiyo senedini de teslim eder.

2b. Faktör, alacağı iskonto ederek satıcıya öder.

2c. Faktör, alacağı teyit eder ve ödemenin kendisine yapılmasını ihbar eder.

Vadede:

3. Alıcı, satıcı ile yaptığı ticari işlemde doğan borcunu faktoring şirketine öder.

(Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Faktoring işleminden önce:

1. Alıcı ve satıcı arasında gerçek bir ticari işlem oluşur.

Faktoring işleminde (vadeden önce):

2a. Satıcı, alacak haklarını faktoring sözleşmesi ile faktöre devreder. Varsa, kambiyo senedini de teslim eder.

2b. Faktör, alacağı iskonto ederek satıcıya öder.

2c. Faktör, alacağı teyit eder ve ödemenin kendisine yapılmasını ihbar eder.

Vadede:

3. Alıcı, satıcı ile yaptığı ticari işlemde doğan borcunu faktoring şirketine öder.

Yapılan bu işlem sonucunda satıcının satışa konu ürünün maliyeti için ödeme yaptığı tarihle satış bedelini tahsil ettiği tarih arasındaki nakit açığı finanse edilmiş olur. Bu süreyi belirleyen önemli unsurlardan biri de fiziki bir ürün için stok girişinin yapıldığı tarihi ile satışa hazır olduğu tarih arasında geçen zamandır. (Borgia & Burgess, 2000, s. 42)

Faktoring işleminin bir ihracat alacağını kapsaması durumunda **ihracat faktoringinden** bahsedilir. Bu

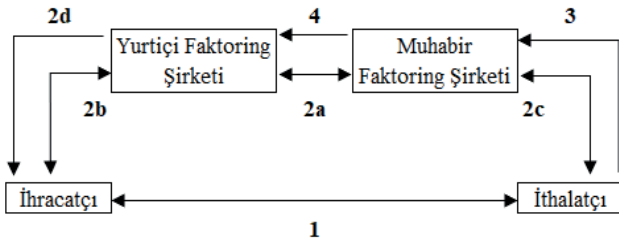
işlem, ihracatçılara vadeli satış imkânı sağlayarak satış hacminin artmasını sağlar (Öndeş, 1994, s. 20). İhracat faktoringi, genellikle mal mukabili işlemlerde kullanılan bir yöntemdir. Ödemenin garanti altına alınması bakımından satıcı için en riskli yöntem olan mal mukabili işlemlerde diğer ödeme yöntemlerinin aksine alıcı tarafından ödemenin yapılmaması veya geciktirilmesi gibi riskler mevcuttur (Arzova, 2006, s. 242). Benzer riskler vesaik mukabili ihracat işlemlerinde de söz konusudur. Ancak bu sefer ödeme yapılmaksızın bankaca vesaik teslim edilip mallar gümrükten çekilemeyeceğinden ödememe riski mal mukabili işlemlerden farklı bir sonuç ortaya çıkarmakla birlikte halen mevcuttur (Ekinci, 1997, s. 209). Peşin ödeme, alıcı taraf açısından riskler barındıran bir ödeme yöntemidir. Kabul kredili işlemler satıcıya ithalatçının imzaladığı poliçeyi banka ya da Eximbanka iskonto ettirme olanağını sunar (Melemen, 2003, s. 116). Akreditifli işlemlerde devreye bankalar girdiğinden ödeme tipi kendi içerisinde garantili bir yöntem olarak değerlendirilir. İhracat faktoringi ile karşılaştırıldığında akreditif aracı banka sayısının artabilmesinin de etkisiyle daha maliyetlidir (Datta, Sultana & Sonia, 2017, s. 50).

Benzer şekilde, mal mukabili işlemlerde garanti unsurunu yerine getirebilmek üzere, alacak sigortasının

kullanılması da mümkündür (Eke, 2014, s. 62). Ancak alacak sigortası ile karşılaştırıldığında ihracat faktoringinin finansman sağlama unsuru bu enstrümanı daha kullanışlı hale getirmektedir (Eke & Çetiner, 2020, s. 295).

İhracat faktoringinde yurtiçi faktoringle karşılaştırıldığında muhabir faktörün bulunması yurtiçindeki faktoring şirketi açısından alıcının ödememe riskine karşı yurtdışındaki faktoring şirketini devreye sokar. Tahsilat da muhabir faktör şirketi üzerinden gerçekleşecektir.

Şekil 2. İhracat Faktoringinin İşleyişi

Faktoring işleminden önce:

1. İhracatçı ve ithalatçı arasında gerçek bir ticari işlem oluşur.

Faktoring işleminde (vadeden önce):

2a. İhracatçının talebini alan yurtiçi faktoring firması ithalatçının ülkesindeki muhabirine başvurur.

2b. İhracatçı ve faktör arasında faktoring sözleşmesi düzenlenir.

2c. Muhabir, ithalatçıya ödemenin kendisine yapılmasını ihbar eder.

2d. Faktör, alacağı iskonto ederek ihracatçıya öder.

Vadede:

3. İthalatçı, ihracatçı ile yaptığı ticari işlemde doğan borcunu muhabir faktoring şirketine öder.

4. Muhabir faktoring şirketi tahsil ettiği bedeli yurtiçi faktör şirketine öder.

(Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Faktoring işleminden önce:

1. İhracatçı ve ithalatçı arasında gerçek bir ticari işlem oluşur.

Faktoring işleminde (vadeden önce):

2a. İhracatçının talebini alan yurtiçi faktoring firması ithalatçının ülkesindeki muhabirine başvurur.

2b. İhracatçı ve faktör arasında faktoring sözleşmesi düzenlenir.

2c. Muhabir, ithalatçıya ödemenin kendisine yapılmasını ihbar eder.

2d. Faktör, alacağı iskonto ederek ihracatçıya öder.

Vadede:

3. İthalatçı, ihracatçı ile yaptığı ticari işlemde doğan borcunu muhabir faktoring şirketine öder.

4. Muhabir faktoring şirketi tahsil ettiği bedeli yurtiçi faktör şirketine öder.

Uluslararası faktoring işlemlerine ilişkin açıklamada her ne kadar muhabir faktoring şirketi üzerinden işlem yapıldığı ifade edilse de bu yönde bir zorunluluk bulunmadığı ve uygulamada işlemlerin bir kısmının muhabir ilişkisi kurulmadan gerçekleştirildiği unutulmamalıdır.

Maliyeti açısından bakıldığında faktoring müşterisi olan satıcının (ya da ihracatçı) faktoring işleminin tahsilat ve/veya garanti unsurundan kaynaklanan bir komisyon ödemesine ve finansman unsurundan kaynaklanan bir faiz ödemesine katlanması gerekir (Demir & Sipahi, 2000, s. 165).

Takip eden başlık bu bölümde açıklanan faktoring işlemlerinin denetimine ilişkin ülkemiz mevzuatında yer bulan düzenlemeleri ve sektör uygulamalarını içermektedir.

2.2. Faktoring İşlemlerinin Denetimi

Faktoring şirketlerinde kurulu iç sistemler incelendiğinde ilgili mevzuatın faktoring şirketlerinde iç kontrole ilişkin hükümler taşıdığı görülmektedir. Kanunda yer verilen ana hüküm yönetmelik marifetiyle düzenlenmektedir. Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmeliğin 13. maddesi faktoring şirketlerinde yeterli ve etkin bir iç kontrol sisteminin kurulmasının gereğini ifade etmektedir. İç kontrol faaliyetlerinin asgari bir personelin istihdamı ile yürütülmesi, faaliyet sonuçlarının yılda iki kez iç kontrol faaliyetlerinden sorumlu yönetim kuruluna ya da yönetim kurulunun belirleyeceği genel müdür dışında bir üyeye sunulması gerekmektedir. Mevzuatta iç kontrol dışında iç sistemlere ilişkin bir fonksiyon tanımlanmamaktadır. Bu kapsamda iç denetimin de zorunlu olmadığı görülmektedir. Bu yapıyla faktoring şirketlerinin The Institute of Internal Auditors tarafından oluşturulan Üçlü Hat Modeli'nin tatbikine uygun olmadığı anlaşılmaktadır. Oysa ki üçlü hat modeli işlemleri gerçekleştiren ve ürün-hizmet sunumundan sorumlu olan birinci hat, birinci hatta gerçekleştirilen işlemlerin izlenmesinden ve kontrol yapılarının kurulmasından sorumlu ikinci hat ve birinci ve ikinci hatta yürütülen faaliyetlerin etkili ve verimli bir şekilde kurgulanıp işletildiğine ilişkin bağımsız bir değerlendirmede bulunan üçüncü hat olmak üzere kademeli bir yapıya sahiptir. Yönetim birinci ve ikinci hatta yürütülen faaliyetlerden sorumluyken yönetim organı olarak adlandırılan bir diğer organ aynı zamanda iç denetimin işletilmesinden ve bağımsızlığından sorumludur. Bu çerçevede Üçlü Hat Modeli, iç denetimi bağımsız ve tarafsız güvence ve danışmanlık hizmeti ile üçüncü hat olarak tanımlamaktadır (The Institute of Internal Auditors, 2020, s. 6). Faktoring şirketlerinde birinci hatta ilişkin fonksiyonlara tahsis, operasyonlar, nakit yönetimi, muhasebe, finans, insan kaynakları örnek olarak gösterebilecekken, ikinci hatta iç kontrol, uyum ve belirli bazı görevleriyle risk izleme fonksiyonları örnek gösterilebilir.

Türkiye'de faaliyet gösteren faktoring şirketlerinin internet sitelerinde yer alan organizasyon şemaları ve 2020 yılı faaliyet raporları incelendiğinde;

- Aktif 55 faktoring şirketinden 46'sının iç kontrol uygulamalarına ilişkin bilgi edinilebildiği,

- 46 şirketten ancak 4 adedinde iç kontrolden ayrı olarak bir iç denetim fonksiyonunun da bulunduğu,
- İç kontrol personelinin yönetim kurulu, yönetim kurulu üyeleri arasından seçilen bir üye ya da denetim komitesi olarak adlandırılan bir komiteye bağlı olarak görev yaptığı

görülmüştür. Ayrıca şirketlerin pek çoğunda, mevzuatta iç kontrol olarak tanımlanan görevi icra eden birimlerin 'iç kontrol ve iç denetim', 'iç kontrol ve risk yönetimi', 'iç denetim', 'iç kontrol ve uyum' vb. farklı isimler alabildiği de görülmüştür. Üçlü hatta ilişkin önemli bir tespit banka iştiraki konumundaki faktoring şirketleri üzerinden yapılabilir. Bunlarda her ne kadar şirket dahilinde bir iç denetim fonksiyonu işletilmese de banka iç denetim biriminin denetimine tabi olduklarından ilave bir güvence hattı oluşmaktadır. Benzer durum holding çatısı altında yer alan ve çatı şirketin denetimine tabi olan faktoring şirketleri de geçerlidir.

Bu noktada sektörde iç denetim uygulamaları yaygınlaşmamakla birlikte iç denetim fonksiyonunun faktoring işletmelerine sağlayabileceği faydalar şu şekilde ifade edilebilir:

- İç denetim birimi, iç kontrol sisteminin bir bütün olarak ve iç kontrol fonksiyonunun faaliyetlerini test ederek ilgili paydaşların bunların etkili ve verimli şekilde işletildiğine ilişkin güvence verebilir.
- İç denetim birimi getirdiği ilave önerilerle şirket içerisindeki diğer fonksiyonlara danışmanlık verebilir.
- İç denetim birimi sunduğu güvence hizmetini bağımsız bir şekilde icra ederek yönetimin kontrolleri aşması yoluyla oluşabilecek zafiyetleri tespit edebilir.
- Şirket içerisindeki hile riskini değerlendirebilir ve hileli işlemleri araştırabilir.

Takip eden başlıkta faktoring şirketlerindeki iç sistemlere ilişkin akademik çalışmalara yer verilecektir.

2.3. Faktoring Şirketlerinin İç Sistemlerine İlişkin Literatür Taraması

Ulusal literatürde faktoring şirketlerinin iç sistemlerine ilişkin yürütülmüş az sayıda çalışma mevcuttur. Bunlardan Elmas ve Kurnaz (2013) faktoring şirketlerinde yürüttüğü anket çalışması ile iç kontrol personelinin iç kontrole önem vermekle birlikte uygulama düzeyinde yeterli olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Yüksek lisans tez çalışmasından türetilerek yayınlanan bu makale dışında, Tepegöz (2018) tarafından kaleme alınmış bir doktora çalışması da mevcuttur. Çalışmada faktoring şirketleri de dahil, Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu kapsamına giren şirketlerde iç kontrolün etkin bir şekilde tesisi için önerilerde bulunulmuştur.

Literatürde faktoring şirketlerinde iç sistemler uygulamalarına ilişkin çalışma sayısının az oluşu; (a) bu şirketlerde yerleşmiş bir iç denetim fonksiyonuna nadiren rastlanması, (b) risk yönetimi uygulamalarının uygunluk seviyelerinin düşük olması ve (c) mevcut uygulamaların şirketlerin organizasyonel büyüklükleri, işlemlerinin karmaşıklığı ve kârlılıkları dikkate alındığında yasal gereklilikleri asgari ölçüde karşılayacak şekilde tesis edilmiş olması ile ilişkili bulunmuştur.

Uluslararası literatür incelendiğinde ise akademik yazında faktoring şirketlerinde faktoring işlemlerine yönelik risk envanteri oluşturmak çabasında olan çalışma bulunamamıştır. Bununla birlikte bazı çalışmalarda faktör kuruluş açısından münferid riskler tanımlanmaktadır. Dancevic (1993) faktör şirket denetiminde dikkate alınması gereken noktalar arasında şirketin kredi politikasını, sektörel/bölgesel/müşteri yoğunlaşmalarını, teminat izleme prosedürlerini, kredi derecelendirme sistemlerini saymıştır. Yüksek lisans tezi olarak sunulan bu çalışmadan başka Alieva (2016) faktoring işlemlerinde risk tanımlarını kredi riski (alıcı ve/veya satıcının geri ödememe riski), likidite riski (ödemenin zamanında yapılmaması nedeniyle likiditenin bozulması), hile riski (alıcı ve/veya satıcının risk analizini doğru şekilde yapmaya imkan vermeyecek şekilde yanıltıcı hareket etmesi), kur riski (ödemelerde para birimlerinin farklı olması ve kur değişimlerinin yaşanması) ve politik riskler (ticaret anlaşmasının gerçekleşmemesine neden olan) şeklin-

de sıralamıştır. Bir diğer yüksek lisans çalışmasında, Sakorafas (2010), rücu edilemez faktoring işlemlerinde kredi riskinden ziyade ticari işlemin borçlusunun ödeme yapmamasına ve yasal takip işlemlerinin başlatılmasına bağlı bataklık riskinin ön plana çıktığını vurgulamıştır. Liu (2015) rücu edilemez işlemlerden kaynaklı batık riskine karşı yaygın risk yönetim tekniğinin sigortalama olduğunu ifade etmiştir. Ivanovic ve diğerleri (2011) de faktör kuruluşu için geri ödememe riskinin yanında kur riskinin de önem taşıdığını belirtmiştir.

Üçüncü bölümde faktoring işlemlerine ilişkin risklerin tanımlanmasına ilişkin bir öneri ortaya konulmaktadır.

3. FAKTORİNG İŞLEMLERİNİN DENETİMİNDE RİSK TANIMLAMASI

Yürütülen çalışma kapsamında faktoring şirketlerinin faktoring işlemleri dolayısıyla maruz kalabileceği riskler yasal uyum riskleri, bilanço riskleri, finansal raporlama riskleri ve işlemin doğası ile ilişkili kredi riskleri bağlamında ayrı alt başlıklarda incelenmiştir.

3.1. Faktoring İşlemlerine İlişkin Yasal Düzenlemeler ve İlgili Riskler

Türkiye'de faktoring işlemlerine ilişkin düzenlemeler kanun seviyesinde 21.11.2012 tarih ve **6361 sayılı Finansal Kiralama Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu** ile ortaya koyulmaktadır. Faktoring işlemlerine münhasıran hazırlanmış tek düzenleme 04.02.2015 tarih ve 29257 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'tir. Faktoring şirketlerini ilgilendiren diğer düzenlemeler; Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik, Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Muhasebe Uygulamaları ile Finansal Tabloları Hakkında Yönetmelik ile tebliğ seviyesinde düzenlemeler olan Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Bilgi Sistemlerinin Yönetimine ve Denetimine İlişkin Tebliğ ve Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ'dir. Sektörün

düzenleyici otoritesi konumundaki Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından faktoring şirketleri için yapılan düzenlemeler bankacılık sektörü düzenlemeleri ile karşılaştırıldığında oldukça sadedir.

Anılan Kanunun 4. maddesi uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun izniyle anonim şirket olarak kurulabilen bir faktoring şirketi, 7. maddesi kapsamında alacağı faaliyet iznini takiben işleme başlayabilmektedir. 13. madde hükmüne göre yönetim kurulu genel müdür de dahil asgari üç kişiden oluşan faktoring şirketi, kanunun 14. maddesine göre riskleri izlemek ve kontrol etmek için yapısıyla uyumlu, etkin bir iç sistem kurmak zorundadır. Kanunun Koruyucu Düzenlemeler başlıklı 15. maddesinde faktoring şirketinin yükümlülükleri toplamının varlıkları toplamını aşması, aktiflerin vade tarihi itibariyle yükümlülükleri karşılayamama tehlikesine girmesi, aktif kalitesinin bozulması, gelir-gider dengesinin bozulması sonucu öz kaynakların yeterliliğini kaybetmesi veya özkaynaklarının ödenmiş sermayesinin üçte birine gerilemesi durumunda BDDK'nın faktoring şirketinden önlem alınmasını isteyeceği hususu düzenlenmiştir. Ayrıca etkin bir risk yönetiminin tesis edilmemesi durumunda da benzer önlemlerin istenebileceğinden bahsedilmektedir. Kanun hükmünden anlaşılacağı üzere, faktoring şirketlerinde aktif kalitesini ve özkaynak yeterliliğini sağlayacak şekilde kredi verme işlemlerinin yönetilmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle kredi risklerinin doğru şekilde yürütülebilmesini sağlamak amacıyla uygulamada tahsis, mali tahlil ve istihbarat süreçlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Şirketlerin Yapamayacağı İş ve İşlemler başlıklı 9. maddede faktoring şirketlerinin kambiyo senedine dayalı olup olmadığına bakılmaksızın fatura ile belgelendirilemeyen alacakları işleme alamayacağından, Kurul tarafından belirlenen şartlar dışında doğacak alacakların da bu kapsamda değerlendirileceğinden bahsedilmektedir. Kanunun 43. maddesi devir alınan alacaklara ilişkin bilgilerin Risk Merkezi ile paylaşılması gerektiğini düzenlemektedir.

Kanunun 38. maddesinde önceki bölümde bahsi geçen faktoring sözleşmesi tanımına yer verilmektedir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında, sözleşmenin yazı-

lı veya uzaktan erişim yoluyla mesafeli olarak ya da mesafeli olmasa dahi Kurulca belirlenecek elektronik haberleşme cihazları üzerinden kurulabileceği belirtilmiştir.

Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik aslında 12 maddeden oluşan bir düzenleme olmakla birlikte faktoring işlemleri için oldukça önemli üç konuda açıklamada bulunmaktadır. Hatırlanacağı üzere, kanunun faktoring sözleşmesini tanımlayan 38. maddesi işlemin mal ve hizmet satışından doğan ve fatura ile belgelendirilen alacaklar için uygulanabileceğinden bahsetmekteydi. Anılan yönetmeliğin Mükerrer Fatura Kullanımının Önlenmesi ve Fatura İptali başlıklı ikinci bölümünde yer alan Faturasız İşlem Yapılmaması başlıklı 4. maddesinde faktoringin üç unsurundan biri olan finansmanın fatura ya da fatura yerine geçen belgeler karşılığında ancak müşteriye (alacaklıya) yapılabileceğinden bahsetmektedir. Buna göre sağlanan finansman tutarı ile işlem faizi ve komisyonu toplamı fatura tutarını aşamayacaktır. Uygulamada fatura tutarı vadeye kalan gün sayısı ve faktoring şirketinin uyguladığı faiz oranı dikkate alınarak iskonto edilmekte, içerisinden komisyon tahsilatı da yapıldıktan sonra kalan bakiye müşteriye ödenmektedir.

Yönetmeliğin 5. maddesi, müşteriye ilişkin istihbarat çalışmalarının yapılması konusunda faktoring şirketinin sorumluluğunu tarif etmektedir. Buna göre fatura üzerinden yapılacak kontroller, faturalarla ilgili istihbarat çalışmaları, mükerrer fatura kullanımının önüne geçilmesi için Merkezi Fatura Kaydı Sisteminde yürütülecek kontroller, müşterinin mali durumunu tespit etmek, borçluya ulaşılarak borcu teyit etmek faktoring şirketinin sorumluluğudur. Faktoring şirketlerince, 6. madde hükmü gereği, işlem öncesi müşterisinden imzalı Alacak Bildirim Formu (ABF) alınmaktadır. Formda yönetmeliğin 7. maddesi uyarınca, faturanın iptal edilmesi halinde faktoring firmasının bilgilendirileceği hususunda müşteriden taahhüt alınmaktadır.

Yönetmeliğin düzenleme yaptığı ikinci önemli konu kambiyo senetlerine ilişkindir. Buna göre faktoring şirketine verilen bir kambiyo senedinin fatura ile ilişkisinin kurulabiliyor olması gerekmektedir. Buna göre 8. madde gereği kambiyo senedini ciro ederek

faktoring şirketine veren müşteri fatura alacaklısı, keşideci ya da müşteriden önceki ciranta ise fatura borçlusudur olmalıdır. Ayrıca fatura ve kambiyo senedi tutar olarak uyumlu olmalıdır. Bir fatura ile ilişkilendirilmeyen senetler üzerinden müşterilere finansman sağlanamaz. Bunların ilave teminat vasfıyla alınması durumunda tahsili ancak fatura ile ilişkilendirilen diğer bir alacağın vadesinde tahsil edilememesi durumunda mümkündür.

Yönetmelikte açığa kavuşturulan üçüncü ve son konu doğacak alacakların devrine ilişkindir. Madde 9 hükmü uyarınca, doğacak alacaklar üzerinden işlem yapılabilmesi için doğacak alacağın sipariş formu, forma fatura, akreditif belgeleri vb. ile belgelendirilmesi ve ayrıca alacak doğduğu anda fatura üzerinden ayrıca belgelendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca faktoring şirketi ile müşterisi arasında doğacak alacağın devrine ilişkin sözleşme düzenlenmelidir.

Doğmuş ve doğacak alacaklara ilişkin gerçekleştirilen her türlü işlemin dokümanı ve yapılan araştırma ve istihbarat sonuçlarına ilişkin her türlü kanıt asgari beş yıl saklanmak zorundadır.

Kanun ve anılan Yönetmelik dışında diğer düzenlemeler ve bu düzenlemelerde yer alan temel konular şu şekildedir:

- 24.04.2013 tarih ve 28627 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik kapsamında İzne Tabi İşlemler bölümünde faktoring şirketinin kuruluş başvurusu, faaliyet izni, şube açılması, ana sözleşme değişiklikleri ve sermaye artırımını, pay edimi ve devirleri, birleşme, bölünme ve tasfiye işlemleri; Kurumsal Yönetim bölümünde yönetim kurulu üyeleri, genel müdür ve genel müdür yardımcılarının ilişkin bildirimler, sermaye benzeri borçlar, standart oranın izlenmesi, iç kontrol sisteminin, bilgi sistemlerinin ve risk yönetiminin tesisi, bağımsız denetim konularında düzenlemeler mevcuttur.

- 24.12.2013 tarih ve 28861 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Muhasebe Uygulamaları ile Finansal Tabloları Hakkında Yönetmelik kapsamında finansal tabloların hazırlanması,

tahsil imkânı kalmayan alacakların kayıttan düşülmesi ve karşılık uygulamaları konularında düzenlemeler mevcuttur.

- 06.04.2019 tarih ve 30737 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Bilgi Sistemlerinin Yönetimine ve Denetimine İlişkin Tebliğ kapsamında bilgi sistemleri yönetiminde esas alınacak ilkelere ve bilgi sistemlerinin bağımsız denetimine ilişkin düzenlemeler mevcuttur.

Bu düzenlemeler kapsamında detaylı bilgiye bu aşamada girilmemekle birlikte, çalışmanın devamında sayılan mevzuat hükümleri ile ilişkili kısımlarda ilgili hükümlere atıfta bulunulmaya devam edilecektir. Bir sonraki alt bölüm faktoring işlemlerinin risklerini bilanço üzerinden açıklamaktadır.

3.2. Faktoring Şirket Bilançolarının Analizi ve İlgili Riskler

Faktoring işlemlerinin risk analizinin bir boyutu bunların önem derecelerini belirlemede işlem sınıfları bakımından hangi kalemlerin önem arz ettiğini bilanço ve kar-zarar tabloları üzerinden incelemektir. Bundan önce ülkemizin faktoring işlemlerinde dünya ölçeğindeki yerini anlamak için tüm yıl boyunca gerçekleşen faktoring işlem hacimlerine karşılaştırmalı olarak bakmak yerinde olacaktır.

Tablo 2, dünyada son yedi yıldaki gelişimi ve hacim bakımından önemli ağırlığa sahip coğrafi bölgeleri Türkiye ile karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Görülebileceği üzere, Türkiye 2020 yılında dünyadaki faktoring işlem hacminin %0,7'sini oluşturmaktadır.

Tablo 2. Dünyada ve Türkiye’de Faktoring İşlem Hacimleri (milyon Euro)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dünya	2.347.513	2.367.790	2.375.968	2.598.298	2.767.068	2.917.105	2.726.728
Avrupa	1.462.585	1.557.066	1.592.988	1.701.939	1.829.143	1.976.239	1.844.721
İngiltere	350.622	376.571	326.878	324.260	320.193	328.966	272.677
Fransa	226.598	248.193	268.160	290.803	320.409	349.714	323.567
Almanya	189.880	209.001	216.878	232.431	244.300	275.491	275.000
Türkiye	41.229	39.310	35.085	34.575	26.894	21.857	18.966
Asya Pasific	648.711	596.619	555.536	657.189	695.562	687.594	697.093
Çin	406.102	352.879	301.635	405.537	411.573	403.504	433.162

(FCI)

Son beş yılda dünyadaki faktoring işlem hacminin %1’i, Avrupa kıtasındaki faktoring işlem hacminin %1,5’ini oluşturan Türk Faktoring piyasasının işleyişini ana hatlarıyla anlayabilmek için Türkiye’de faa-

liyet gösteren faktoring şirketlerinin konsolide edilmesiyle oluşan sektör finansal tablolarına bakmak yerinde olacaktır.

Tablo 3. Faktoring Sektör Bilançosu (31.12.2020, milyon TL)

I. NAKİT, NAKİT BENZERLERİ ve MERKEZ BANKASI	1.000	I. ALINAN KREDİLER	33.786
II. G.U.D. FARKI KÂR/ZARARA YANS. FİN. VARLIKLAR (Net)	123	II. FAKTORİNG BORÇLARI	690
III. TÜREV FİNANSAL VARLIKLAR	27	III. KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR	252
IV. G.U.D. FARKI DİĞER KAP. GELİRE YANS. FİN. VARLIKLAR (Net)	271	IV. İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER (Net)	3.802
V. İTFA EDİLMİŞ MALİYETİ İLE ÖLÇ. FİN. VARLIKLAR (Net)	44.855	VI. TÜREV FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	2
5.1 Faktoring Alacakları	44.565	VII. KARŞILIKLAR	238
5.1.1 İskontolu Faktoring Alacakları (Net)	20.670	VIII. CARİ VERGİ BORCU	109
5.1.2 Diğer Faktoring Alacakları	23.894	IX. ERTELENMİŞ VERGİ BORCU	8
5.4 İtfa Edilmiş Maliyeti İle Ölçülen Diğer Finansal Varlıklar	61	XI. DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	210
5.5 Takipteki Alacaklar	1.828	XIII. ÖZKAYNAKLAR	8.946
5.6 Beklenen Zarar Karşılıkları/Özel Karş. (-)	1.598	13.1 Ödenmiş Sermaye	3.808
VI. ORTAKLIK YATIRIMLARI	180	13.2 Sermaye Yedekleri	214
VII. MADDİ DURAN VARLIKLAR (Net)	682	13.3 K/Z Yeniden Sınıflandırılmayacak Br. Diğer Kap. Gel. veya Gid.	98
VIII. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR (Net)	73	13.4 K/Z Yeniden Sınıflandırılacak Br. Diğer Kap. Gel. veya Gid.	155
IX. YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER (Net)	112	13.5 Kâr Yedekleri	3.339
X. CARİ DÖNEM VERGİ VARLIĞI	19	13.6 Kâr veya Zarar	1.332
XI. ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	229	13.6.1 Geçmiş Yıllar Kâr veya Zararı	353
XII. DİĞER AKTİFLER	347	13.6.2 Dönem Net Kâr veya Zararı	979
XIII. SATIŞ AMAÇLI ELDE TUT. VE DUR. FAAL. İ. VARLIKLAR (Net)	125		
VARLIK TOPLAMI	48.044	YÜKÜMLÜLÜK TOPLAMI	48.044

(Finansal Kurumlar Birliği)

Tablo 3'ten özetle, factoring şirketlerinin aktif büyüklükleri içinde %94'lük kısmın ana faaliyet konuları ile ilişkili olan factoring alacaklarından oluştuğu, fonlama tarafında ağırlıklı olarak kredi kullanımının izlendiği (kredilerin factoring alacaklarına oranı %75'tir), özkaynak kullanımının aktif büyüklüğüne oranının %18,6 seviyesinde olduğu ve menkul kıymet ihraç yoluyla fonlamanın da yaygın olduğu (ihraç edilen menkul kıymetlerin factoring alacaklarına oranı

%8,5'tir) görülmektedir. Takipteki alacakların toplam factoring alacaklarına oranı %4 seviyesindedir. Bununla birlikte tahsil kabiliyeti kalmayan alacakların aktiften silme yoluna gidildiği göz ardı edilmemelidir. Bilanço yapısı incelendiğinde factoring işletmelerinin kredi riski ve fiyatlama riski ile karşı karşıya oldukları, eş zamanlı olarak alacak kalitesini ve faiz spread'ini yönetmek durumunda kaldıklarını söylemek hatalı olmayacaktır.

Tablo 4. Factoring Sektör Kâr/Zarar Tablosu (2020, milyon TL)

I. ESAS FAALİYET GELİRLERİ	5.511
1.1 Factoring Alacaklarından Alınan Faizler	4.961
1.2 Factoring Alacaklarından Alınan Ücret ve Komisyonlar	550
II. FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	3.005
2.1 Kullanılan Kredilere Verilen Faizler	2.418
2.2 Factoring İşlemlerinden Borçlara Verilen Faizler	129
2.3 Kiralama İşlemlerine İlişkin Faiz Giderleri	35
2.4 İhraç Edilen Menkul Kıymetlere Verilen Faizler	290
2.5 Diğer Faiz Giderleri	1
2.6 Verilen Ücret ve Komisyonlar	132
III. BRÜT K/Z (I+II)	2.505
IV. ESAS FAALİYET GİDERLERİ (-)	1.286
4.1 Personel Giderleri	744
4.2 Kıdem Tazminatı Karşılığı Gideri	12
4.4 Genel İşletme Giderleri	410
4.5 Diğer	120
V. BRÜT FAALİYET K/Z (III+IV)	1.220
VI. DİĞER FAALİYET GELİRLERİ	9.733
6.1 Bankalardan Alınan Faizler	53
6.2 Menkul Değerlerden Alınan Faizler	10
6.3 Temettü Gelirleri	6
6.4 Sermaye Piyasası İşlemleri Kârı	1
6.5 Türev Finansal İşlemler Kârı	286
6.6 Kambiyo İşlemleri Kârı	8.977
6.7 Diğer	400
VII. KARŞILIK GİDERLERİ	618
7.1 Özel Karşılıklar	401
7.2 Beklenen Zarar Karşılıkları	179
7.3 Genel Karşılıklar	14
7.4 Diğer	24
VIII. DİĞER FAALİYET GİDERLERİ (-)	9.061
8.1 Menkul Değerler Değer Düşüş Gideri	3
8.4 Türev Finansal İşlemlerden Zarar	248
8.5 Kambiyo İşlemleri Zararı	8.775
8.6 Diğer	36
IX. NET FAALİYET K/Z (V+...+VIII)	1.274
XIV. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ KARŞILIĞI (±)	295
XXI. DÖNEM NET KARI/ZARARI (XV+XX)	979

(Finansal Kurumlar Birliği)

Tablo 4'te görüleceği üzere faktoring sektöründe faiz giderleri faiz gelirlerinin %55'i seviyesindedir. Bu durum, bilanço yapısında bahsi geçtiği üzere, faktoring bilançosunun ağırlıklı faktoring alacaklarından oluşması ve özkaynakların aktif büyüklüğü içinde %18,6 seviyesinde olması ile birlikte değerlendirilmelidir. Ağırlıklı olarak personel giderleri ve genel işletme giderlerinden oluşan Esas Faaliyet Giderleri'nin düşülmesi sonucu faiz gelirlerine oranla brüt kârlılık %22 seviyesinde oluşmaktadır. Bu oran vergi öncesi kâr için %23, vergi sonrası kâr için %18 seviyesindedir. Aktif kârlılığı %2, özsermaye kârlılığı %10,9 seviyesindedir. Elde edilen bilgiler tek dönemi içerdiğinden kapsamlı bir kârlılık analizi içermemekte, sektörün güncel yapısı hakkında bilgi vermek maksadıyla sunulmaktadır. Bununla birlikte kredi riski ve fiyatlama riskinin yanında faaliyet giderlerinin yönetilmesi de şirket karlılığını belirleyen unsurlar arasında yer almaktadır.

Bir sonraki alt bölüm bu finansal tabloların ortaya koyulmasında faktoring işlemleri özelinde muhasebe kayıt düzeni ve buna ilişkin riskler konusunda bilgi vermektedir.

3.3. Faktoring Muhasebesi ve Raporlama Riskleri

Faktoring işlemlerinin muhasebesinde işlemin içeriğine göre farklı hesaplar kullanılacaktır (Kaya & Gerekan, 2011, s. 82). Bu kısımda bir faktoring işleminde müşteriye limit tahsis edilip işlem kabul edildikten alacak tahsil edilene kadar izlenmesi gereken kayıt düzeni hakkında bilgi verilecek, konu hayali örnekler üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır.

Yukarıda anlatıldığı üzere, faktoring işlemlerinde iskonto yöntemi ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. İskonto işlemlerinde işlem gününde yapılacak peşin ödeme fatura bedelinden faiz, komisyon, masraf ve vergi kesintileri yapıldıktan sonra kalan tutar olarak belirlenmektedir. İskonto tutarı işlem anında gelir yazılmamakta, dönemsellik ilkesi gereği kazanıldıkça ilgili kısmı gelir hesaplarına aktarılmaktadır (Yazıcıoğlu, 2007, s. 127).

Ancak faktoring işlemlerinde uygulanan tek yöntem bu değildir. Diğer bir yöntemde müşteri ile yapılan

anlaşma kapsamında fatura bedelinin belirli bir yüzdesi (genelde uygulamada bu tutar %80 kadardır) üzerinden işlem kabul edilmekte, bu tutar üzerinde herhangi bir kesinti yapılmadan işlem tarihinde müşteriye ödeme yapılmaktadır. İşlem vadesi gelip fatura borçlusundan tahsilat sağlandığında faiz, komisyon, masraf, vergi kesintileri yapılmakta, kalan bakiye müşteriye iade edilmektedir. Yapılan işleme göre muhasebe hesapları ve kayıtları da değişmektedir (Mert & Baş, 2016, s. 605).

Önemli bir husus da işlemin uygulanacağı para birimidir. Faktoring şirketine tebliğ edilen fatura hangi para biriminden düzenlenmişse alacak hesaplarına kaydı da o para biriminden gerçekleştirilmelidir. Bu doğrultuda fatura TL, kambiyo senedi yabancı para cinsinden ise alacak kaydı TL; fatura yabancı para, kambiyo senedi TL cinsindense finansman TL cinsinden sağlansa dahi alacak kaydı döviz cinsinden gerçekleştirilmelidir (Biçer, 2021, s. 128). Bu durumda kur değişimlerine bağlı olarak vadede ödeme tutarının TL karşılığı değişecek, oluşacak kur farkı faktoring şirketi açısından müşteriden tahsil edilmesi ya da müşteriye iade edilmesi gereken bir tutar haline gelecektir.

Bu açıklamalardan yola çıkarak bir faktoring işleminin vadeye kadarki muhasebe kayıtları şu örnekler ile açıklanabilir:

Örnek 1:

Müşteri 250.000 TL tutarlı, vadesine 30 gün kalmış alacağını faktoring şirketi vasıtasıyla iskonto ettirmek istemektedir. İşlemden, alacağı ile ilişkili olarak borçludan temin ettiği 31.250 USD tutarlı çeki kullanacaktır. Faktoring şirketinin şartları %25 yıllık faiz ve %1 işlem komisyonu şeklindedir. Ayrıca 50 TL+BSMV kadar da masraf tahsil edecektir.

Bu işlemin müşteriye faiz maliyeti $250.000 \text{ TL} \times \%25 \times (30/360) = 5.208,3 \text{ TL}$ olacaktır. Dikkat edilirse faktoring işleminde dış iskonto yöntemi kullanılmaktadır. Uygulamada faiz hesaplamasında çekli ve senetli işlemlerde valör süreleri de dikkate alınmakla birlikte örnekte valör süreleri dikkate alınmamıştır. Faiz ile bağlantılı olarak $5.208,3 \text{ TL} \times \%5 = 260,4 \text{ TL BSMV}$

tahakkuk ettirilecektir. Komisyon ödemesi 250.000 TL x %1 = 2.500 TL, komisyonla ilişkili BSMV 2.500 TL x %5 = 125 TL'dir. Çek tahsilatı ile ilişkili olarak faktoring firmasının talep ettiği 50 TL masrafın BSMV'si 50 TL x %5 = 2,5 TL'dir.

Fatura kuru USD = 8 TL olmakla birlikte, müşterinin işlem talebini faktoring şirketine ilettiği tarihte kur USD = 8,2 seviyesine yükselmiştir. Böylece çekin işlem tarihindeki TL karşılığı 256.250 TL olmuştur.

Bu şartlar altında işlem açılışında faktoring firmasının yapacağı muhasebe kayıtları şu şekildedir:

100 Kısa Vadeli İskontolu Faktoring Alacakları H.	249.612,1
278 Muhtelif Alacaklar H.	387,9
022 Yurtiçi Bankalar H.	241.853,8
104 İskontolu Faktoring Alacaklarından Kazanılmamış Gelirler H.	5.208,3
392020 Peşin Tahsil Edilen Faiz, Ücret Ve Komisyonlar H.	2.550,0
380 Ödenecek Vergi, Resim, Harç, Prim Ve Fonlar H.	387,9

İskonto İşlemi Ve Müşteriye Ödeme Yapılması.

BSMV tutarı ana alacak tutarından tenzil edilmiştir. Yukarıdaki kayıtlarla eşzamanlı olarak çeşitli nazım hesap kayıtları da yapılmaktadır. Bunlar faktoring alacağına, faktörlüğe ilgili ödenen tutara ve çekin müşteriden teslim alınmasına ilişkin kayıtlardır. Buna göre

954000-956000 hesaplarda takip edilen bakiye alacağın vadedeki değerini, 9560001-9540001 hesaplarda takip edilen bakiye ise alacağın iskonto edilmiş tutarını temsil etmektedir.

9540000 Alacak Tutarı H.	250.000,0
9560001 Ön Ödeme Tutarı (-)	241.853,8
9560000 Alacak Tutarı H.	250.000,0
9540001 Ön Ödeme Tutarı (-)	241.853,8

Factoring İşlemine İlişkin Nazım Hesap Kaydı.

983 Emanet Kıymetler-YP	256.250,0
985 Emanet Bırakanlar-YP	256.250,0

Çekin Nazım Hesap Kaydı.

Muhasebe kayıtlarından da anlaşılacağı üzere çekli alacak tutarının içerisinde işleme ilişkin faiz, komisyon, masraf ve vergi tutarları düşülerek müşteriye ödeme yapılmaktadır. İskontolu işlemde faiz alacağı faktoring alacağı hesabının altında aktif düzenleyici bir hesap olarak gösterilen kazanılmamış gelirler hesabında izlenmektedir. Burada yer verilen tutarlar günlük olarak faiz yürütülerek itfa edilmekte ve karşılığında ilgili faiz geliri hesaplarına alacak hareket verilmektedir. Böylece sistemleri böyle bir hesaplama elverişli olan faktoring şirketleri için günlük kâr zararın takibi de mümkün hale gelmektedir.

Ayrıca, her ne kadar örnekte yer verilmese de, 983-985 nazım hesaplarının alt hesap bazında kullanımında fayda vardır. Böylece faktoring şirketi nezdinde tutulan ve tahsil/teminat amacıyla bankaya teslim edilen kıymetli evrakın ayrıştırılması mümkün olacaktır (Yılmaz, 2018, s. 100).

Döviz kurunun zaman içerisinde artışa devam ettiğini ve USD = 8,25 TL seviyesine ulaştığını varsayalım. Vadede çekin tahsil olması üzerine muhasebe kaydı ise şu şekilde olacaktır:

022 Yurtiçi Bankalar H.	257.812,5
100 Kısa Vadeli İskontolu Faktoring Alacakları H.	249.612,1
356 Faktoring İşlemlerinden Borçlar H.	7.812,5
278 Muhtelif Alacaklar H.	387,9
<i>Çekin tahsil olması.</i>	
104 İskontolu Faktoring Alacaklarından Kazanılmamış Gelirler H.	5.208,3
392020 Peşin Tahsil Edilen Faiz, Ücret Ve Komisyonlar H.	2.550,0
500 İskontolu Faktoring Alacaklarından Alınan Faizler H.	5.208,3
700 İskontolu Faktoring Alacaklarından Alınan Ücret Ve K H	2.550,0
<i>Gelir kaydı.</i>	

Görüleceği üzere aktif düzenleyici hesap günlük çalıştırılmamış, kolaylık sağlaması açısından örnekte tek kalemden kapatılmıştır. Ayrıca yine kolaylık sağlaması açısından sadece faiz gelirleri dönemsellik ilkesi çerçevesinde değerlendirilmiş, komisyon gelirleri içinse benzer bir yaklaşıma gidilmemiştir.

Takasa verilen çek üzerinden tahsilat sağlandıktan sonra alacak hesapları kapatılır ve işleme konu gelir kayıtları atılır. Tahsil edilen rakamdan geriye bir bakiye kalmışsa bu kısım müşteriye iade edilir. Burada iade edilmesi gereken tutar kurdaki değişiklik nedeniyle ortaya çıkmıştır. Bu işlemin kaydı şu şekildedir:

356 Faktoring İşlemlerinden Borçlar H.	7.812,5
022 Yurtiçi Bankalar H.	7.812,5
<i>Kalan bakiyenin müşteriye iadesi.</i>	

Son olarak, daha önce çalıştırılan nazım hesaplar ters hareketle kapatılır.

9560000 Alacak Tutarı H.	250.000,0
9540001 Ön Ödeme Tutarı (-)	241.853,8
9540000 Alacak Tutarı H.	250.000,0
9560001 Ön Ödeme Tutarı (-)	241.853,8
<i>Faktoring işlemine ilişkin nazım hesabın kapatılması.</i>	

985 Emanet Bırakanlar-YP	256.250,0
983 Emanet Kıymetler-YP	256.250,0
<i>Tahsil olan çekin nazım hesaplardan çıkılması.</i>	

Örnek 2:

Bu defa işlem iskontolu olarak gerçekleştirilmeyecek faiz tahakkuku vade sonuna bırakılacaktır. İşlem iskontolu olmadığı gibi herhangi bir kambiyo

senesine de bağlanmamıştır. Fatura temliki olarak gerçekleşen işlemde faktoring şirketi fatura tutarının %80'ini finanse etmeyi kabul etmiştir. Bu durumda fatura tutarının %80'i olan 200.000 TL işlem başın-

da müşteriye ödenecek, vadede 250.000 TL olarak gerçekleşecek tahsilatın bir kısmı ile alacak bakiyesi kapatılacak, bir kısmı ile faiz tahsilatı yapılacak, kalan bakiye de müşteriye ödenecektir.

Diğer kredi kullandırım koşullarının ilk örnek ile aynı olduğunu varsaydığımızda işlem kaydı aşağıdaki şekilde olacaktır:

110 Kısa Vadeli Faktoring Alacakları H.	200.000,0
220012 Komisyon Ve Diğer Gelirler Tahakkukları H.	2.000,0
278 Muhtelif Alacaklar H.	100,0
022 Yurtiçi Bankalar H.	200.000,0
392020 Peşin Tahsil Edilen Faiz, Ücret Ve Komisyonlar H.	2.000,0
380 Ödenecek Vergi, Resim, Harç, Prim Ve Fonlar H.	100,0
<i>Müşteriye ödeme yapılması.</i>	

İşlemin nazım kaydına burada yer verilmemekle birlikte, ilk örnekteki benzer şekilde kayda alınmalıdır. Bu sefer faturanın işleme alınan kısmının vadedeki tutarı ile işlem anında ödemeye konu tutarın eşit

olduğu değerlendirilmelidir. Ayrıca 95410 ve 95610 ile başlayan skontlar tercih edilmelidir.

Alacağın vadede tahsil edilmesi neticesinde vadede yapılacak muhasebe kaydı ise şu şekilde olacaktır:

022 Yurtiçi Bankalar H.	250.000,0
110 Kısa Vadeli Faktoring Alacakları H.	200.000,0
356 Faktoring İşlemlerinden Borçlar H.	43.472,5
220010 Faiz Tahakkukları H.	4.166,7
220012 Komisyon Ve Diğer Gelirler Tahakkukları	2.050,0
380 Ödenecek Vergi, Resim, Harç, Prim Ve Fonlar H.	310,8

Borçludan tahsilat yapılması.

220010 Faiz Tahakkukları H.	4.166,7
220012 Komisyon Ve Diğer Gelirler Tahakkukları	2.050,0
510 Kısa Vadeli Faktoring Alacaklarından Alınan Faizler H.	4.166,7
702 Diğer Faktoring Alacaklarından Alınan Ücret Ve K H	2.050,0

Gelir tahakkuku

Vadede 356 hesapta izlenen işleme ilişkin alacağın ve buna ilişkin faiz, komisyon, masraf ve verginin tahsilinden sonra kalan bakiye 43.472,5 TL ilk örnekte yer verilen kayıt ile müşteriye iade edilmelidir. Ayrıca işleme ilişkin yapılan nazım kayıtları ters muhasebe ile kapatılacaktır. İskontolu işlem örneğinde yer verilen bu kayıtlar burada tekrarlanmamıştır.

İhracat faktoringi işlemleri de benzer bir mantıkla çalışmakla birlikte hesap skontları farklılık göstermektedir. Ayrıca hesaplar döviz üzerinden muhasebeleş-

tirildiğinden bankacılıktaki şekliyle döviz pozisyon hesaplarının kullanımı gerekmektedir. Muhabir faktoring şirketinin işleme dahil olması durumunda bir muhabir komisyonu ödemesi de söz konusu olacaktır.

Yukarıda faktoring işlemlerinin muhasebesine ilişkin verilen bilgilerden yola çıkılarak raporlama riskleri sınıfında yer almak üzere muhasebe kayıt düzeniyle alakalı şu risklerin ortaya çıkabileceği değerlendirilmektedir:

- Hatalı hesap seçimi nedeniyle işlemlerin finansal tablolarında doğasına uygun şekilde sınıflandırılmaması
- Faiz tahakkuku, faiz reeskontu, komisyon, vergi gibi kalemlerin doğru şekilde hesaplanmaması nedeniyle finansal tablolarında hatalı rakamların sunulması
- Hatalı kayıtlar nedeniyle elde bulunan kıymetli evrakın mutabakatına izin vermeyecek şekilde nazım kayıt tutulması

Ayrıca tüm hesaplama hatalarının müşteri ile yürütülen işlemlerde operasyonel risklere de sebebiyet verebileceği, vergisel yükümlülüklerin hesap hataları nedeniyle gereğince yerine getirilmemesinin de yasal uygunluk risklerini ortaya çıkaracağı göz ardı edilmelidir.

Takip eden başlıkta ilk bölümde faktoring işlemlerinin doğası açıklanırken de üzerinde durulan faktoring şirketlerinin faktoring işlemleri nedeniyle maruz kalabilecekleri temel risklere değinilecektir.

3.4. Faktoring İşlemlerinde Faktoring Şirketlerinin Üstlendiği Operasyonel Riskler

İlk bölümde faktoring işlemlerinin ne şekilde gerçekleştiği açıklanırken faktoring işleminin kapsamına göre alacaklının belirli riskleri azaltma eğilimine girdiğinden bahsedilmiştir. Bu riskler alacaklı tarafında azalırken, faktoring şirketlerinin ise bu işlemler nedeniyle çeşitli riskleri üstlendikleri görülmektedir.

Öncelikle eğer faktoring işlemi içinde yalnızca tahsilat fonksiyonu barındırıyorsa faktoring şirketinin yalnızca bir hizmeti yerine getirmek üzere işlem aracılığı yaptığını ve bu işlemi karlı bir şekilde sonlandırmak dışında risk taşımadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Eğer faktoring işlemi bir finansman fonksiyonunu içeriyorsa bu defa satıcıya alıcıdan, tahsilat yapılmadan önce, belirli bir meblağ ödeneceğinden işlem açık bir kredi ilişkisine dönmekte ve işlem vadesinde alıcının ödemesini gerçekleştirmemesi durumunda satıcı da işlem tarihinde kullandığı finansmanı başka bir yolla faktoring

şirketine ödemezse kredi riski gerçekleşmiş olacaktır. İşlem garanti fonksiyonu içeriyorsa satıcının vadede alıcı tarafından ödeme yapılmaması durumunda ayrıca bir sorumluluğu bulunmayacağından faktoring şirketinin alıcının kredi riski ile karşı karşıya olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle faktoring şirketleri işlemlerde teminatlanma yoluna gitmenin ötesinde işlem tipine göre alıcının, satıcının ya da her ikisinin de kredibilitesi konusunda bir değerlendirme yapmakta, müşterilere belirli limitler tahsis ederek risklerini belirli sınırlar içerisinde yönetmektedirler. İşlem bir ihracat akreditifi ise bu durumda alıcının kredi değerliliğini yapmak ya da sonrasında alıcı üzerinden takip işlemleri başlatmakta zorluklar yaşanabileceğinden muhabirlik ilişkileri devreye girmekte, muhabirlik komisyonu karşılığında riskler belirli ölçüde muhabir faktoring şirketleri üzerine transfer edilebilmektedir.

Faktoring işlemlerine ilişkin detayların paylaşıldığı bu ikinci bölümü takiben bir sonraki bölümde bu bilgilerden yola çıkarak faktoring şirketlerinde faktoring işlemlerine ait risklerin ne şekilde tespit edileceğine ve ilgili risklerin bunlara ilişkin kontrollerin denetimine ne şekilde girdi sağlayacağına değinilecektir. Bu kapsamda bu bölümde detaylı olarak incelenen ve tanımlanan riskler takip eden bölümde faktoring işlemlerinden kaynaklı risk teşhisine yönelik bir öneri olarak COSO'nun risk sınıflandırmasına uygun şekilde sunulacaktır.

3.5. Faktoring İşlemlerinin Denetimine ve Risk Tanımlamasına İlişkin Model Önerisi

Başarılı bir denetim çalışması yürütebilmek için denetim sırasında gerçekleştirilecek testlerin önceden planlı bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Risk bazlı bir yaklaşımla, kaynak sınırlarını da göz önüne alarak, denetim çalışmasının bir çalışma programına bağlanması, bunu oluşturmadan önce de bir denetim saha planlaması yapılması gerekmektedir. Söz konusu iç denetim olduğunda bu durum Uluslararası Mesleki Uygulama Çerçevesi kapsamında Uygulama Rehberleri ile desteklenmektedir (The Institute of Internal Auditors, 2018, s. 119).

Bununla birlikte, çalışmanın kalan kısmında faktoring şirketlerinde faktoring işlemlerine ilişkin gerçekleştirilecek bir denetim çalışmasının ön hazırlık safhasında kullanılabilir bir değerlendirmeye yer verilmiştir. Bu kapsamda şirket özelinde gerçekleştirilecek bir risk değerlendirme çalışması, denetimde kullanılacak çalışma programlarının oluşturulmasında

fayda sağlayacaktır. Tablodaki riskler, iç denetim çalışmasında kullanılabilir risk kontrol noktaları niteliğini taşımaktadır. Söz konusu risklerin varlığı bir iç denetim veya kontrol öz değerlendirme çalışması sürecinde ortaya çıkarılabilir ve faktoring firması özelinde risk seviyeleri belirlenecektir.

Tablo 5: Faktoring İşlemleri Risk Tanımları

Risk Sınıfı	Risk / Risk Grubu Tanımı	Dayanak
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	İşlevsel görev ayrımı yapılmamış ve yetki-sorumluluklar açık ve yazılı olarak belirlenmemiş olabilir.	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik – madde 13
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Yazılı hale getirilen yetki ve sorumluluklar güncelliğini kaybetmiş olabilir.	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik – madde 13
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Yetki ve sorumlulukların belirlenmemesi nedeniyle iş ve işlemlerin aksamaması, hesap verebilirliğin ortadan kalkması veya iş sahipliğinin oluşmaması söz konusu olabilir.	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik – madde 13
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Bunların yazılı hale getirilmemesi mevzuata aykırılık oluşturarak düzenleyici otoritenin yaptırımlarına maruz kalınmasına sebep olabilir.	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik – madde 13
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Factoring işlemlerine ilişkin tanımlanmış ikinci seviye iç kontroller kapsam bakımından yetersiz olabilir.	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik – madde 13
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Kapsama dahil olan iç kontroller amacına uygun şekilde dizayn edilmemiş olabilir.	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik – madde 13
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Dizayn edilen kontroller etkili bir şekilde işletilmiyor olabilir.	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik – madde 13
Operasyonel risk, Raporlama riski ve Uygunluk riski	Kontrol sonuçları ilgili kademelere raporlanmıyor olabilir.	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik – madde 13
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Kontroller sonucu elde edilen tespitlere yönelik aksiyonlar yetersiz olabilir.	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik – madde 13

Risk Sınıfı	Risk / Risk Grubu Tanımı	Dayanak
Uygunluk riski	İç kontrollerin uygun şekilde işletilmemesi mevzuata aykırılık oluşturarak düzenleyici otoritenin yaptırımlarına maruz kalınmasına sebep olabilir.	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik – madde 13
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Finansman sağlanan her bir işlem karşılığında fatura bulunmamaktadır.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 4
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Finansman tutarı ile bu finansman tutarı ile ilişkili faiz, komisyon vb. gelirler toplamı fatura tutarını aşabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 4
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Fatura tutarını aşan finansman mevzuata aykırılık oluşturarak düzenleyici otoritenin yaptırımlarına maruz kalınmasına sebep olabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 4
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	İşleme konu faturalar üzerinde gerekli fiziki kontroller işletilmeyebilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 5&10
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Merkezi Fatura Kaydı üzerinden mükerrerlik kontrolü yapılmamış faturalara kullandırım yapılabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 5&10
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Gerekli istihbarat çalışması (Ticaret Sicil Gazetesi, TBB Risk Merkezi, KKB, e-devlet, e-haciz, ihale yasaklılığı, piyasa ve banka istihbaratı, vb.) yapılmamış faturalara kullandırım yapılmaktadır/ yapılabilir. İstihbarat çalışması olumsuz olmasına karşın kullandırım yapılabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 5&10
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Müşterinin mali durumu değerlendirilmeksizin işlem yapılabilir. Mali analizi olumsuz olmasına karşın kullandırım yapılabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 5&10
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Borçluya (çek söz konusu ise keşideciye ve/ veya cirantalara) ihbarda bulunulmamış ya da borçla ilişkili teyidi alınmamış olabilir (bildirimli işlemlerde).	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 5&10
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Müşteri, borçlu, keşideci, ciranta risk durumları kullandırım sonrasında takip edilmiyor olabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 5&10
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	İstihbarat çalışmalarına ilişkin kanıt niteliğindeki belgeler mevzuatın ön gördüğü süre içinde muhafaza edilmiyor olabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 5&10
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	İstihbarat ve mali tahlil çalışmasının gereğince yapılmaması ya da belgelerin saklanmaması mevzuata aykırılık oluşturarak düzenleyici otoritenin yaptırımlarına maruz kalınmasına sebep olabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 5&10
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Finansman sağlanmadan önce müşteriden imzalı Alacak Bildirim Formu temin edilmemiş olabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 6&7
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Birlik tarafından düzenlenen standart Alacak Bildirim Formu'nun güncel versiyonu kullanılmıyor olabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 6&7

Risk Sınıfı	Risk / Risk Grubu Tanımı	Dayanak
Uygunluk riski	ABF'nun temin edilmemesi mevzuata aykırılık oluşturarak düzenleyici otoritenin yaptırımlarına maruz kalınmasına sebep olabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 6&7
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	İşleme alınan faturaların beraberinde ibraz edilen kambiyo senetleri ile ilişkisi (fatura borçlusu, alacaklısı, tutarı yönünden) kurulmamış olabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 8
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	İşleme alınan kambiyo senetlerinin fatura ile ilişkisinin kurulmaması mevzuata aykırılık oluşturarak düzenleyici otoritenin yaptırımlarına maruz kalınmasına sebep olabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 8
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Doğacak alacakların devrine ilişkin mevzuatın öngördüğü koşullar yerine getirilmemiş olabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 9
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Doğacak alacakla ilgili işlemlerde fatura sonradan temin edilmemiş olabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 9
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	İşlemlerin hatalı yapılması mevzuata aykırılık oluşturarak düzenleyici otoritenin yaptırımlarına maruz kalınmasına sebep olabilir.	Faktoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik – madde 9
Operasyonel risk	Kredi limit tahsisinde yetki seviyelerini tanımlayan bir kredi politikasının olmaması ya da bu dokümanın güncelliğini yitirmesi tahsis sürecinin etkili bir şekilde işletilmesini engelleyebilir.	-
Operasyonel risk	Kredi politikasında yer verilen kuralların iş süreçlerine ve kullanılan sistemlere entegre edilmemesi yetkisiz kullandırmalara neden olarak finansal kayıplara yol açabilir.	-
Operasyonel risk	Yetkili tahsis otoritesince belirlenen şartlarda (limit, teminat, vade, revize süresi) kullandırım yapılmamış olabilir.	-
Operasyonel risk	Kullandırmalar asıl borçtan farklı bir para biriminden gerçekleştirilip kur değişimlerinin etkileri göz önüne alınmıyor olabilir.	-
Operasyonel risk	Müşteri, grup, borçlu, keşideci, sektör, ülke bazında yoğunlaşma riskleri takip edilmiyor olabilir.	-
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Müşteriden temin edilmesi gereken evraklara ilişkin bir liste hazırlanmamış olabilir. Bu liste sair mevzuatta yer alan gereklilikleri karşılamıyor olabilir.	-
Operasyonel risk	Müşteriden temin edilmesi gereken evrak başta sözleşme olmak üzere usulünce temin edilmiyor olabilir.	-
Operasyonel risk	Standart fiyat ve komisyon listeleri belirlenmemiş olabilir. Bu listeler güncel olmayabilir.	-
Operasyonel risk	Standart fiyat ve komisyonlar sisteme tanımlanmamış olabilir. Bunlar doğru şekilde tanımlanmamış olabilir.	-
Operasyonel risk	Standart dışı uygulamalar için onay prosedürü belirlenmemiş olabilir.	-

Risk Sınıfı	Risk / Risk Grubu Tanımı	Dayanak
Operasyonel risk	Standart dışı uygulamalar için onay prosedürü işletilmiyor olabilir.	-
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Faktoring işlemlerinde kullanılan yazılımlar üzerinde uygun yetkilendirme ve erişim kontrolleri tesis edilmemiş olabilir.	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Bilgi Sistemlerinin Yönetimine ve Denetimine İlişkin Tebliğ – madde 7&9
Operasyonel risk ve Uygunluk riski	Faktoring işlemlerinde kullanılan yazılımlar üzerinde gerçekleştirilen işlemlerle iz kayıtlarının takibi sağlanamıyor olabilir.	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Bilgi Sistemlerinin Yönetimine ve Denetimine İlişkin Tebliğ – madde 7&9
Raporlama riski ve Uygunluk riski	Faktoring işlemleri ilgili muhasebe standardında açıklandığı şekilde kayda alınmamış olabilir.	TMS & Vergi Mevzuatı
Raporlama riski ve Uygunluk riski	Faktoring işlemleri ilgili hesap planının gerektirdiği şekilde kayda alınmamış olabilir.	TMS & Vergi Mevzuatı
Raporlama riski ve Uygunluk riski	Faktoring işlemleri ilgili vergi yükümlülükleri yerine getirilmeksizin / hatalı uygulanarak işleme alınmış olabilir.	TMS & Vergi Mevzuatı

(Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Risk tanımlarının yapılması, diğer ifade ile riskin teşhis edilmesi, denetim faaliyetinin yürütülmesinde önemli bir adımdır. Bu aşamada gözden kaçan bir riskin olması, sonraki adımlarda bu riski ortadan kaldıracak ya da bunun etkilerini azaltacak kontrollerin dizayn ve etkililik yönünden doğru şekilde test edilememelerine neden olacaktır. Bu sebeple yukarıda yer verilen tablo Türk Faktoring sektöründe yer alan işletmelerde faktoring işlemleri yönünden bilhassa uygunluk riskleri, bunun da yanında mevzuata bağlı olmayan operasyonel anlamdaki diğer riskler için bir envanter niteliğindedir. Denetimler öncesinde risk tanımlarının gereğince yapılamaması işletmelerin operasyonlarının etkili ve verimli şekilde işletilememesi, yasal mevzuata uyum sağlanamaması neticesinde işletmenin düzenleyici otoritenin eleştirilerine maruz kalması ve iç/dış raporlamaların sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilememesi ile sonuçlanabilecek kayıp olasılıklarına karşı işletmece alınan önlemlerin gereğince kurgulandığına ve işletildiğine yönelik bağımsız ve tarafsız bir fonksiyonca yürütülecek güvence çalışmalarının kapsamının ve planlamasının yetersiz olmasına neden olabilir.

Yukarıdaki şekilde risk tanımları yapıldıktan sonra bu risklere ilişkin risk seviyeleri değerlendirilmelidir. Risk seviyeleri şirketlerce yürütülen iş akışları, kul-

lanılan sistemler, personelin yeterliliği, kontrollerin dizaynı göz önünde bulundurularak etki ve olasılık cinsinden tahmin edilir. Burada her ne kadar henüz kontroller üzerinde bir test çalışması yapılmamış olsa da kontrol etkililiği de değerlendirmeye alınır. Böylece doğal riskler kadar artık riskler üzerinde de durulur. Çalışma sırasında varsa şirkette daha önce gerçekleştirilmiş risk değerlendirmelerinden, süreç sahiplerinin riskler hakkındaki görüşlerinden, farklı güvence sağlayıcılarının tespit etmiş olduğu risklerden, mevzuat değişikliklerinden ve bunların olası etkilerinden faydalanılır. Bu çalışmanın amacı yürütülecek denetim testlerini, kaynak ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurularak planlamaktır. Böylece faktoring işlemlerine ilişkin sürece dair risk değerlendirmesi yapılmış, bu değerlendirme ışığında test yordamları belirlenmiş ve sınırlı denetim kaynakları risk bazlı bir bakış açısıyla bu alanlara tahsis edilmiş olacaktır. Şirket özelinde farklı risklerin tanımlanabileceği hususu göz ardı edilmemelidir. Diğer taraftan faktoring alacaklarına ilişkin süreç vadede tahsilat sağlanamaması durumunda ilave kontroller gerektirecektir. Bunların da ayrıca dikkate alınması faydalı olacaktır. Tüm bu faaliyetler ayrıca faktoring şirketlerinde kurumsal risk yönetim sisteminin kurulmasına temel teşkil edebilecektir.

4. SONUÇ

Factoring şirketleri ekonomik hayatın içerisinde bankalara alternatif bir şekilde fon sağlayıcısı olarak üstlendikleri rol nedeniyle önemle yaklaşılması gereken kurumlardır. Uygulamada factoring müşterilerinin çoğunlukla limit ve teminat şartları nedeniyle bankalar tarafından sunulan fonlara ulaşmakta zorluk çeken işletmeler olduğu ve factoring müşterilerinin görece daha yüksek kredi riski taşıdığı bilinmektedir. Bu yüksek riskli çalışma ortamında factoring şirketlerinin iç sistemlere duyduğu ihtiyaç da açıktır. Bununla birlikte, her ne kadar iç kontrole ilişkin hükümler içerse de mevzuatın ülkemizde zorunlu kılması nedeniyle iç denetime ilişkin bir uygunluk seviyesinin oluşmadığı görülmektedir. Hal böyle olunca da iç kontrollerin gereği şekilde tesis edildiği ya da işletildiği konusunda bağımsız ve tarafsız bir güvence ortaya koyulamamaktadır.

İç denetim, factoring şirketlerinde gerek güvence gerek danışmanlık hizmetleriyle değer yaratma potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyelin nasıl hayata geçirileceğine ilişkin teorik modeller ve somut örneklerin ortaya konulma ihtiyacı bulunmaktadır. Güvence hatlarının üçüncüsünü oluşturan iç denetim katma değer sağlama iddiasını başarabilmek için çalışmalarını risk bazlı bir şekilde planlamakta ve kapsam belirlemede başarılı sonuçlara ulaşabilmek adına bir ön hazırlık süreci uygulamaktadır. Bunun öncesinde ilgili riskler belirlenmekte ve değerlendirme dışarısında kalan önemli bir riskin olmadığı konusunda yeterli bir güvence sağlanmaktadır. Bu çalışmada, factoring şirketlerinde factoring işlemlerinin denetiminde teorik bir çerçeve oluşturulması amacıyla denetimin ön hazırlık sürecinde dikkate alınabilecek önemli riskler tanımlanmıştır.

Önerilen risk tanımlama modelinde dikkate alınan yaklaşım; öncelikle factoring işlemlerinin tanımlanması, factoring sürecinin gözden geçirilmesi ve hangi tipte factoring işlemlerinin uygulandığının açıklanması ile işlem bazında ve süreç bazlı risklerin belirlenmesi, uygulamadaki mevzuat hükümlerinin taranarak mevzuata dair risklerin ortaya koyulması ardından sektörel bilanço üzerinden temel risklerin analiz edilmesi, takiben muhasebe hesaplarının incelenerek kayıt tutmaya ilişkin risklerin belirlenmesi,

nihayetinde factoring şirketlerinin üçlü hat içerisindeki yapılanmalarının anlaşılması şeklindedir. Tüm bu incelemeler sonrasında spesifik riskler bir tarafa factoring şirketlerinin factoring işlemleri nedeniyle maruz kalabilecekleri risklere ilişkin bir envanter oluşturulmuştur. Denetim öncesi böyle bir risk envanterinin oluşturulması inceleme kapsamına alınmayan bir riskin kalmasının ve denetim kaynaklarının verimsiz şekilde kullanımının önüne geçecektir. Bununla birlikte, factoring şirketlerinin iş yapış tercihlerine dayalı olarak factoring operasyonlarına ilişkin riskler şirket özelinde farklılık gösterebilecektir. Bu nedenle uygulamacıların şirket özelinde çalışma programlarını oluşturmaları ve denetimlerini saha öncesi gerçekleştirdikleri risk analizlerine dayandırarak gerçekleştirmeleri yerinde olacaktır. Bu çalışma ile model olarak oluşturulan risk envanterinin factoring şirketlerinde yapılacak etkili bir iç denetim faaliyetinin planlaması aşamasında kullanılabilmesi ve ayrıca factoring şirketleri tarafından risk yönetim sistemi çerçevesinde risklerin yönetilmesine katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Alieva, B. M. (2016). Analysis of financial risk management. *KazNU Bulletin Economics series*, 2(114), 59-63.
- Arzova, B. (2006). *İhracat hakkında her şey*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Ataç, K. (1991). Bir finansman yöntemi: Factoring. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (9), 59-65.
- Benea, I. & Duma, F. (2013). Financing with receivables: Factoring, securitization and collateral. *University of Craiova, Faculty of Economics and Business Administration Finance – Challenges of the Future*, XIII(15), 79-86.
- Borgia, D. J. & Burgess, D. O. (2000). Reducing the cash gap by factoring. *Credit & Financial Management Review*, 6(3), 41-51.
- Biçer, M. O. (2021). *Finansal kiralama, factoring ve finansman şirketleri kanunu ve alt düzenlemeleri yorumu (Bankaların factoring işlemleri ile factoring şirketleri açısından)*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.

- Datta, R., Sultana A. & Sonia S. A. (2017). Introduction of factoring in Bangladesh. *ELK Asia Pacific Journal of Finance and Risk Management*, 8(4), 39-59.
- Dancevic, V. J. (1993). *Factoring of accounts receivable: Analysis*, international perspectives and the australian market (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Victoria University of Technology, Melbourne.
- Demir, R. (2013). Factoring sözleşmesi. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, (8), 877-902.
- Demir, V. & Sipahi B. (2000). Satıcı firmalar (factor kullananlar) açısından factoring işlemlerinin finansman ve muhasebe boyutuyla incelenmesi. *Mali Çözüm*, (53), 161-179.
- Eke, S. (2014). Türkiye ihracatının ticari riskler açısından değerlendirilmesi ve açık hesap ihracatın teminat altına alınması. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 5(10), 53-72.
- Eke, S. & Çetiner, E. M. (2020). İhracatta tedarikçi kredi riskinin garanti altına alınmasında factoring, ihracat artışına ve ekonomik büyümeye desteği. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 288-301.
- Ekergil, V. & Çağırın, F. (2016). Türkiye Muhasebe Standartlarının factoring muhasebe işlemlerine etkileri ve uygulamada iskontolu factoring işlemlerinin muhasebeleştirilmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(30), 213-236.
- Ekinci, Y. (1997). *Dış ticaret işlemleri ve ihracatçının el kitabı*. Bursa: Ak-bil Yayıncılık.
- Elmas, B. & Kurnaz, E. (2013). Türkiye’de factoring şirketlerinin iç kontrol sistemlerinde etkinlik araştırması. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (26), 61-76.
- European Bank for Reconstruction and Development. (2018). *Factoring Survey in EBRD Countries of Operation* (3.baskı).
- Factoring İşlemlerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete (rega.gov.tr). Tarih/Sayı: 04.02.2015729257.
- Finansal Kiralama, Factoring ve Finansman Şirketlerinin Bilgi Sistemlerinin Yönetimine ve Denetimine İlişkin Tebliğ. T.C. Resmi Gazete (rega.gov.tr). Tarih/Sayı: 06.04.2019/30737.
- Finansal Kiralama, Factoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete (rega.gov.tr). Tarih/Sayı: 24.04.2013/28627.
- Finansal Kiralama, Factoring ve Finansman Şirketlerinin Muhasebe Uygulamaları ile Finansal Tabloları Hakkında Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete (rega.gov.tr). Tarih/Sayı: 24.12.2013/28861.
- Finansal Kiralama, Factoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu. T.C. Resmi Gazete (rega.gov.tr). Tarih/Sayı: 13.12.2012/28496.
- Ivanovic, S., Baresa, S. & Bogdan, S. (2011). Factoring: Alternative model of financing. *UTMS Journal of Economics*, 2(2), 186-206.
- Kaya, U. & Gerekan, B. (2011). Factoring şirketleri ve satıcı işletme açısından factoring işlemlerinin muhasebeleştirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, XIII(II), 71-101.
- Kocaman, A. (1991). Factoring işlemi anlamı ve dünya factoring uygulamasına bir bakış. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 46(3-4), 127-130.
- Liu, J. L. (2015). Study on the factoring model of account receivable management for Chinese Enterprises. *International Conference on Social Science, Education Management and Sports Education*, Atlantis Press, 2259-2262.
- Melemen, M. (2003). *Uygulamalı dış ticaret işlemleri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Mert, H. & Baş, E. (2016). Factoring işletmelerinde TMS 18 “Hasılat” standardı ve bir uygulama. *Global Business Research Congress*, (2), 595-609.
- Öndeş, T. (1994). Türk ekonomisindeki yeni finansman yöntemlerinden factoring. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(3-4), 19-27.
- Özdemir, Z. (2005). Dış ticaret finansman tekniklerinden factoring ve forfaiting işlemleri. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10), 2005/2, 194-224.
- Parasız, İ. (1990). “Leasing”, “Factoring”, “Forfaiting” ve karşılıklı ticaret. *Tekstil ve Makina Dergisi*, (19), 26-34.

- Sakorafas, A. C. (2010). *Evaluating a model for default risk in non-recourse factoring* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). University of Piraeus Department of Banking and Financial Management, Piraeus.
- Süklüm, N. (2017). Faktoring işlemlerinde şüpheli alacaklara karşılık ayrılması uygulaması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 315-335.
- The Institute of Internal Auditors. (2018). *Uluslararası Mesleki Uygulama Çerçevesi*. (Türkiye İç Denetim Enstitüsü, Çev.).
- The Institute of Internal Auditors. (2020). *IIA'nın üçlü hat modeli*. (Türkiye İç Denetim Enstitüsü, Çev.).
- Uyanık, R. Y. (2015). Dünyada ve Türkiye'de faktoring tanımı. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 23-40.

Ülgen, G. (2004). Factoringin World and Turkey. *T.C. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, XIX(1), 43-67.

Yazıcıoğlu, A. (2007). *Faktoring Muhasebesi*. İstanbul : CDS Müşavirlik.

Yılmaz, Ö. (2018). Banka dışı finansal kurumlar ve muhasebe uygulamaları. *Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri* içinde. İstanbul: Finansal Kurumlar Birliği.

İnternet Kaynakları

FCI. *Global Factoring Statistics*. <https://fci.nl/en>. (Erişim Tarihi, 13 Eylül 2021).

Finansal Kurumlar Birliği, <https://www.fkb.org.tr/raporlar-ve-yayinlar/raporlar/faktoring-sektor-raporlari/>. (Erişim Tarihi, 17 Temmuz 2021).